

Yeşil Mutabakat- İşbirliği ve rekabet

Geçen süreçte rekabet hukukuna yönelik bir düzenlemenin henüz gündeme alınmaması bu konuda herhangi bir ihtiyacın olmadığı ya da olmayacağı anlamına gelmemektedir.

Elif Yavuz
Rekabet Kurumu Rekabet Uzman Yardımcısı

Hafize Köse
Rekabet Kurumu Rekabet Uzman Yardımcısı

Serbest piyasa ekonomisinden beklenen, kaynakların insanların ihtiyacına göre etkin şekilde dağıtılması ve refahın artırılması olsa da sistemin yetersiz kaldığı noktalar söz konusudur. Bu yetersizliğin karşımıza çıktığı noktalardan biri de üretim süreçleri kapsamında ortaya çıkan negatif dışsallıklardır. Negatif dışsallık kavramı, genel olarak üretim sonucunda ortaya çıkan bazı olumsuzlukların (üretim sırasında çevre kirliliği oluşması, yolların yıpranması vb.) üçüncü kişileri etkilemesi olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde hızla belirgin hale gelen negatif dışsallık örneklerinden birisi de iklim değişikliğidir. İklim değişikliği ve çevrenin korunması açısından mevcut sistemin hızla gelişen teknolojiye rağmen negatif dışsallık sorununu gideremediği görülmektedir. Egzoz gazı emisyonlarının düşürülmesine yönelik çalışmalar esasında bu sorunun ortadan kaldırılmasını ve çevre bakımından ortaya çıkan sorunların asgariye indirilmesini hedeflemektedir. Nitekim çok daha verimli olan elektrikli araçların yaygınlaşması için devletlerin çeşitli regülasyonlara başvurması bu hedefin bir parçası olarak kabul edilmektedir.

AB elektrikli araçları özendiriyor

Avrupa Birliği'nde (AB) egzoz gazı emisyonlarının hızla

düşürüldüğü, üye ülkelerde elektrikli araçların tercih edilmesi yönünde teşvikler verildiği, şarj istasyonu altyapılarına yönelik devlet yardımları verildiği bilinmekte, altyapılara yönelik rakipler arası işbirliklerine müdahale edilmediği gibi bu konuda rakiplerin cesaretlendirildiği görülmektedir.

2015 yılında imzalanan Paris İklim Anlaşması'na dayanarak, Avrupa Komisyonu tarafından 2019 yılında yayımlanan Yeşil Mutabakat ile Avrupa Birliği birçok sektörde hayata geçireceği düzenlemeler ve değişikliklerle 2030 yılına kadar 1990 yılına kıyasla sera gazı azaltım hedefini en az yüzde55 oranında yükseltmeyi, 2050 yılına kadar ise sera gazı emisyonlarını sınırlamayı hedeflemektedir. Buna bağlı olarak sanayi, tarım, enerji ve ulaşım gibi sektör faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda sınırda karbon düzenlemesi ve döngüsel ekonomi uygulamalarını gündeme getiren AB, kendisi ile ikili ilişkilerde bulunan ülkeleri de bu dönüşüme dâhil olmaya zorlamaktadır. AB ile ticari ilişkilere devam edilebilmesi ve Yeşil Mutabakata uyum konusunda teşvikin sağlanması için ithalat rejiminde değişiklikler getirmesi ve kriterleri sağlamayan işletmelerin Avrupa pazarına erişiminin kısıtlanması ile yeni vergi uygulamalarının gündeme gelmesi öngörülmektedir.

Yeşil Mutabakat kamu-özel uyumunu gerektirmesinin yanı sıra özel sektör arasındaki işbirliklerini de zorunlu kılmaktadır. Kamunun özel sektöre destek sağlaması ve kurulacak işbirliklerinin, rekabet hukuku bağlamında ortaya çıkarabileceği sorunlara yönelik bazı değişikliklerin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Nitekim şirketlerin rekabet güçlerini artırmak ve varlıklarını sürdürmek için kurdukları, uzmanlık ve kaynaklarını paylaştıkları işbirlikleri Yeşil Mutabakat'ın gündeme gelmesiyle ayrı bir önem kazanmıştır. Bu noktada, söz konusu işbirlikleri şirketlerin hedeflerine kısa sürede ulaşmasında önemli rol üstlenmekte ancak rekabet hukuku bakımından doğurabileceği riskler (kartel oluşumu veya hâkim durumun kötüye kullanılması gibi ihlaller) karşısında, şirketleri daha ihtiyatlı davranmak durumunda bırakmaktadır.

Türkiye'de Paris İklim Anlaşması 2021 yılında onaylanmıştır, anlaşmanın onaylanması Türkiye'de sera gazı salınımının yüzde21 oranında azaltılmasını gerektirmektedir. Özellikle fosil yakıtlara dayalı sanayi, elektrik üretimi ve ulaşım sektörleri için köklü bir dönüşüm söz konusu olacaktır. Su tüketiminin fazla olduğu tekstil ve deri sektörlerinde temiz üretime yönelik mevzuat çalışmaları, organik tarımın geliştirilmesi, yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması ve bu dönüşüme yönelik yeşil finansman sağlanması bu kapsamdaki hedeflerdendir.

Ulaşım alanında temiz enerjiye geçilmesine yönelik olarak yerli ve milli teknolojilerin gelişmesini teşvik etmek amacıyla Mutabakat'a uyumu da teşvik edecek nitelikte Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı yayınlanmıştır. Bahsi geçen Eylem Planı'nda ise toplu taşımada ve hizmet araçlarında elektrikli araçların kullanımının artırılması, elektrikli araç ve şarj istasyonu altyapısının güçlendirilmesi ile şehirlerde ulaşımında alternatif araç olarak bisiklet kullanımının yaygınlaştırılmasının hedeflendiği belirtilmiştir.

İklim değişikliği ve TOGG

Bu kapsamda, otomotiv alanında atılan adımlara değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Türkiye'de de 2053 yılına kadar net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedeflenmekte olup alternatif yakıtlı ve çevre dostu ulaşım konusunda Türkiye'nin Otomobili Girişim

“
TOGG
araçlarının
ülke genelinde
yaygınlaşması
ilerleyen
süreçte başka
yatırımların ve
işbirliklerinin
olabileceğini de
göstermektedir.”

Grubu'nun (TOGG) bu kapsamda değerlendirilebilecek ve devlet tarafından da alım garantisi verilen tam elektrikli yerli aracının üretimi ile atılan adım hem ülke ekonomisine hem de sürdürülebilirliğe katkı sağlayabilecek niteliktedir.

TOGG ve Çin menşeli batarya şirketi Farasis işbirliğinde kurulan Silk Road Temiz Enerji Çözümleri (SIRO), elektrikli araçlar için batarya sistemleri üretmek amacıyla Türkiye'de araç fabrikasına yakın bir konumda kurularak ilk bataryasını üretmiştir. Yerli üretim sayesinde elektrikli araçların satışında sağlanacak artış ile şarj istasyonları, batarya modülü ve hücreleri üretim altyapısının geliştirilmesi arasında doğru orantı bulunmaktadır.

TOGG araçlarının ülke genelinde yaygınlaşması ilerleyen süreçte başka yatırımların ve işbirliklerinin olabileceğini de göstermektedir.

Ayrıca, üretim süreçlerinin Türkiye'de gerçekleştirilmesi kısa ve orta vadede, bu alandaki teknik bilgi sahibi personel sayısını artıracak, elektrikli araç üretiminin ülke genelinde belki başka araç tür ve segmentlerinde de yaygınlaşmasına katkı sunarak yalnızca çevre açısından değil "know-how"ın artırılması yönünden de pozitif anlamda bir dışsallık oluşturabilecektir.

İklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilirlik tek başına ulaşımındaki sorunların çözülmesiyle gerçekleşmeyecek olmasına rağmen insanların ulaşım ihtiyaçlarının her geçen gün artması ve ülkemizde tam elektrikli araç konusunda yerli üretime yönelik teşviklerin gündemde olması, bahsi geçen konuların ve işbirliklerinin rekabet hukuku açısından değerlendirilmesini gerektirmiştir. Ancak geçen süreçte rekabet hukukuna yönelik bir düzenlemenin henüz gündeme alınmaması bu konuda herhangi bir ihtiyacın olmadığı ya da olmayacağı anlamına gelmemektedir. Ülkemizde TOGG-Farasis işbirliklerine benzer yatay işbirlikleri sürdürülebilirlik temasıyla daha çok gündeme gelecek, işbirlikleri ile beraber küresel ya da ulusal şirketler tarafından gerçekleştirilen birleşme işlemlerinin rekabet hukukunda nasıl değerlendirilmesi gerektiğine yönelik mevzuat düzenlemesi ve uygulamaların varlığına ihtiyaç duyulacaktır. Bu bağlamda Rekabet Kurumu tarafından rakipler arasındaki sürdürülebilirlik temalı yatay işbirlikleri ve birleşme işlemlerinde uygulanması öngörülen düzenlemelerin hayata geçirilmesinin hukuki güvenlik ve belirliliği sağlaması açısından güncel bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.